

Színház

Akkor és most

Tony Kushner: *Angyalok Amerikában – Első rész: Küszöbön az ezredforduló*

■ Úgy alakult dolgaink, hogy az 1991-ben írt, a 80-as évek Amerikájában játszódó epikus apokaliptikus soha korábban nem volt számunkra annyira otthonos, mint éppen most. Néhány évvel ezelőtt nem sok közülünk volt az elvekkal és mindennemű szolidaritással leszámoló, a nagytőkét a szociális háló kárára államilag támogató neoliberalizmushoz. Szó se róla, így visszaolvasva azért voltak átfedések, de akkor még a többség jöszörint azt sem tudta, mi a különbség a demokraták és a republikánusok között, lévén ezek is, azok is a demokráciára teszik a zsetonjukat. Vagy ha tudtuk is, nem nagyon érdekelt minket. Mára – Trump második elnöki nekiveselkedése és sajátos barátkozási szokásai miatt – kénytelen-kelletlen kitágult az érdeklődési körünk.

A világ vége várása és félese kisebb-nagyobb megszakításokkal voltaképpen egyidős a nyugati civilizáció születésével, s a 80-as, 90-es években néhány kézzelfogható veszélyhelyzet mellett a millenniumi világ vége miatti ezoterikus és számítástechnikai alapú (ezredfordulós bug) riadtság tette aktuálissá. Napjainkra az ózonlyuk miatti borzongást felváltotta a klímakatasztrófától való masszív félelem, az egykor halálos AIDS emléket pedig a pandémia frissen fel nem dolgozott tapasztalata írta felül. Noha az ezredfordulós szorongásunk mára nosztalgikussá szelődött, az egyik pillanatról a másikra történő megsemmisülés nyomasztó – bizonyos értelemben mégis felszabadító – forgatókönyvének helyére a világtrend végzetes felborulásától való félelem idegőrlően lassú terhe lépett. Fejünket kapkodva most itt állunk az egésznek a kellős (keleti) közepén – utolértük Amerikát.

Nagy Péter István *Küszöbön az ezredforduló* címmel a két részből álló ikerdráma első darabját állította most színpadra. A látomásokkal és delíriumokkal gazdagított történetben a melegek a magukra és egymásra hagyottak kilátástalan közegét alkotják egy olyan társa-

Fotó: Dömölky Dániel

PÁL ANDRÁS ÉS MAJOR ERIK

dalomban, amely a hatékonyságot és a növekedést tűzte ki célként. Ez nem a homofóbia, hanem az „annyit is ér” világa. Egy meleg férfi pár és egy mormon házaspár története gabalyodik egymásba: az egyik férfi megbetegedik AIDS-ben, a másik képtelen feldolgozni párja hosszan elnyúló, fájdalmas és szagos haldoklását. A mormon férfi közben ráébred saját homoszexualitására, ezt a felesége a beteg férfitől tudja meg annak egy lázálna közben. A kapcsolatból való kilépés és a partnereik kisebb-nagyobb mértékű tönkremenetele után a két önmagával folyamatosan küzdő és általában alulmaradó férfi végül egymásra talál. Fontos „mellékszereplő” egy, a legeslegmagasabb körökben is befolyással bíró, a homoszexualitását megélő, ám azt hatalompolitikai és mentálhigiénés okokból tagadó ügyvéd, de van itt még transzvesztita szakápoló, mormon anya, ősök akár hatvanad izziglen, egy eszkimó, egy rabbi és egy angyali

hang is. Súlyos emberi történetek a tudatlan és/vagy az égi jelzőtüzek villámfényei között – apokaliptikus.

Nagy Péter István rendezésében a prózai történet látványszinten is egyre inkább összefolyik a látomásos világával. A kettő egybeolvása egy világvége-vízió esetén (és a privát delíriumainkra való tekintettel is) érvényes gondolat, de ez az egyneművé váló zakatolás egy idő után elkezd erőtlenné válni. A kisebb szerepekben most is remekelnek a Radnóti Színház színészei, a Tóth Ildikó által meg- és elrajzolt rabbi nyitójelenete a hatalmas amerikai zászló előtt például az előadás egyik gyöngyszeme. A finomabbra hangolt szerepek közül László Zsolt találja el a legkevésbé az arányt: az általa megformált ügyvéd túltolt arroganciája önmagában is kicsit fals, ráadásul a kihegyezett figura a veszekedős-vekedős jelenetben (amelyet ezen az előadáson mozgásban valószínűleg el is ronthattak) indokolatlanul esetlenné válik. Simon Zoltán a mormon férj szerepét a legapróbb rezdülésekben is pontos színészettel oldja meg, játéka azonban inkább csak ügyes, így a figura drámája nem jön át. Bata Éva a feleség karakterét sokkal kevesebb „színészettel” és egyetlen jellegzetes, fura gesztussal vezeti elő, mégis (vagy éppen ezért) a figurája minden pillanatban súlyos. Hasonlóan törőlmetszett (sőt!) Pál András játéka is, aki a beteg férfi párját alakítja, és bármiféle szakmai trükk nélkül képes megmutatni a vívódó karakter színeit és fonákjait. Méltó párja Major Erik az élettárs szerepében: affektált nőieskedés helyett egy eleven és fajsúlyos befogadó partnert formáz, annak minden pajkosságával, szeretetével és haláltól való rettegésével. A kettejük közötti kémia azonban látványosan hiányzik (ahogy Pál András és Simon Zoltán kettősénél is), meglehetősen sokat elmond az elvi elfogadás és a gyakorlati viszolygás sokunkban meglévő kettősségéről.

A drámaszöveg által felfestett világ nem igényel honi aktualizálást, az vélhetően csak szűkítené a látószöveget. Bármiféle hangsúly(ok) kitétele nélkül azonban az előadás a ráismerés drámai revelációja helyett csupán a beazonosítás szelídebb, helyenként egykedvű élményével kínál meg minket. Nagy Péter István rendezése olyan, mint amikor bedobunk a gyerekek közé egy labdát, és rájuk bízunk, hogy fociznak vagy röplabdáznak, esetleg ráülnek vagy éppen a póló alá dugva papás-mamásat játszanak vele, de különösebben egyikhez sem csinálunk kedvet. Azzal a különbséggel, hogy a gyerekek időközben felnőttek, és az sem biztos, hogy labdázni szeretnének.

Török Ákos

Radnóti Miklós Színház, 2025. április 4.